

TWEE WITSNUIT-DOLFIJNEN TEGELIJK!

Woensdag 22 Januari was het. Op een middag. Een strandwandeling, die me lang bij zal blijven! Tussen Katwijk en Wassenaarse slag had de ontmoeting plaats; met een aangespoelde Walvisachtige, die geen Bruinvis was, en ook geen Tuimelaar leek. Het dier was lang niet gaaf meer te noemen. De buikzijde was opengesneden en van de inwendige organen ontbrak de lever. Ongetwijfeld was die door „connaisseurs” buitgemaakt, die wel wisten, waar het beste hapje van zo'n grote „vis” te vinden is! Desondanks was het een schitterend schouwspel, een beeld van krachtige gratie. Er zat iets tragisch in, om zo'n prachtig dier, waarvan de sierlijke vorm suggereerde, dat het op grote snelheid gebouwd was, om een onbegrijpelijke reden gestrand te zien.

De rug, evenals de borstvinnen, de betrekkelijk hoge, sikkelvormige rugvin en de fraai ge-

vormde staart, waren donkerblauw, op het zwarte af. Het donker van de rug ging op de flanken en de kop over resp. in zilver- en donkergrijs. De buikzijde was wit, onwaarschijnlijk wit! Er was een duidelijke, hoewel niet lange en spitse, snuit, die van het eigenlijke „voorhoofd” gescheiden was door een ondiepe witte vore. De kleur van de snuit was opvallend. Het dier had als het ware witte lippen. Slechts de onderkaak was aan het uiteinde gepigmenteerd. De lengte bedroeg naar schatting ruim twee meter.

Het geheel deed me sterk denken aan een model van *Lagenorhynchus albirostris* Gray, dat ik in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie had zien staan. Voor de zekerheid — noodlottige en onnodige voorzichtigheid! — wilde ik het beest eerst deugdelijk

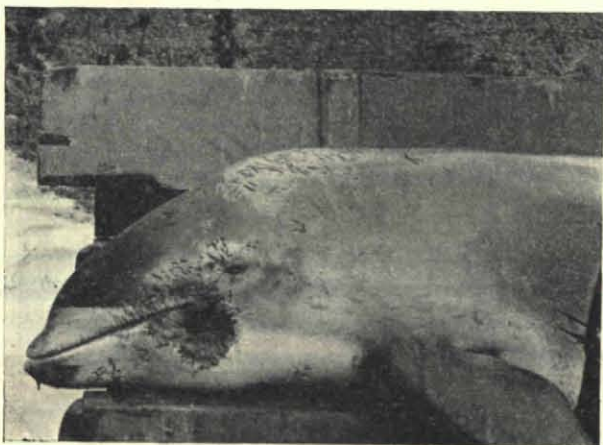

Fig. 1. De kop van het tussen Katwijk en Wassenaarse slag gestrande exemplaar, waar de meeuwen een heel gat in uitgepikt hadden. Alleen het uiterste deel van de onderkaak is donker van kleur.

determineren om „te vroeg gejuich” te voorkomen.

De volgende morgen betrad ik in gezelschap van een tweede belangstellende en gewapend met centimeter en determinatie-tabel bij het aanbreken van de dag het strand. Het was de zon nog niet gelukt de morgennevel te verdrijven. In koortsachtige haast fietsten we het strand af. Mist en opgewondenheid deden ons in elke mand en elk kistje, dat voor ons opdoemde het cadaver van een dolfijn zien. Na de zoveelste ontgoocheling zagen we eindelijk een „ding” voor ons uit, dat op de meeuwen blijkbaar grote aantrekkingskracht uitoefende. (Fig. 1). De gevleugelde lijkschenners werden uit hun gekrakeel verjaagd en het eerste, wat we constateerden was het ontbreken van een vin en de staart! Afgekap! De minder parlementaire complimenten aan het adres van de, in geen velden of wegen te bekennen, dader hielpen ons niet veel. Verbeten begonnen we zo goed mogelijk te meten en te determineren. Alles wees er op: dit waren de resten van een *Lagenorhynchus albirostris*! Dat bleek, behalve uit bovengenoemde kenmerken, ook uit het aantal zichtbare tanden in elke kaakhelft (24), de zeer hoge, sterk zijdelings saamgedrukte staart en de inplanting van de borstvinnen op het donker gekleurde deel van de romp.

Ijlings werd het Museum te Leiden gewaarschuwd, terwijl één van ons tweeën „op post” bleef in de (ijdel gebleken) hoop, de vinnen- en staartendief op heterdaad te kunnen betrappen

en om verdere beschadiging te voorkomen. Als gevolg van het telefonisch onderhoud met den betrokken conservator, Dr. G. C. A. Junge, werd het dier op een karretje geladen, getrokken door een pony, die nauwelijks evenveel gewogen zal hebben als de complete dolfijn.

In Katwijk werd het beestje algemeen een „Bonte vis” genoemd. Op de vraag, waarom dit nu speciaal een „Bonte vis” was, werd geantwoord, dat het „een van die hoge springers” was! Blijkens een artikel van den Heer Metzelaar in dit blad wordt ook *Lagenorhynchus acutus* Gray, de Witzijde-dolfijn, met de naam „Bonte vis” bestempeld. De vissers kennen beide soorten van de open Noordzee en duiden ze blijkbaar met dezelfde naam aan. In het dorp vernamen we, dat onze dolfijn Dinsdag (21 Jan.) ongeschonden was aangespoeld. Ook kwamen we nog te weten, dat een „kleine jongen” met de staart vertrokken was. Er werd een ècht paard voorgespannen en daar ging het in optocht naar Leiden!

Er waren in ons land tot dusver slechts drie gawe skeletten van de Witsnuit-dolfijn geborgen. Het was dus zaak de ontbrekende vin en staart op te sporen. Bij die opsporingspogingen, die wel nooit met resultaat bekroond zullen worden, omdat we nog steeds niets hebben kunnen vinden,

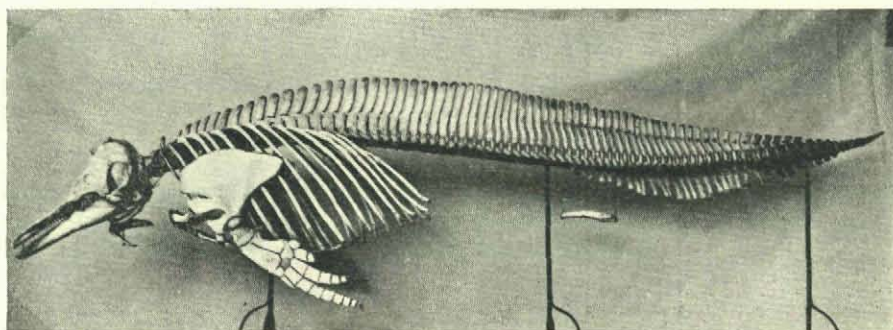

Fig. 2. Het skelet van het op 8-2-'18 levend bij Noordwijk aangespoelde dier. De lengte hiervan bedroeg 2,75 m. Men lette op het grote aantal wervels en de hoge werveluitsteeksels, beide een kenmerk voor het geslacht *Lagenorhynchus*. Dit was een ♂.

kwam ik evenwel een andere „strandjutter” tegen. Reeds van verre trachtte hij me, blijkbaar in grote opwindning, iets duidelijk te maken over een aangespoelde *Cetacee*. Ik had hem iets dergelijks te vertellen en meende aanvankelijk, dat hij het over „mijn” *Lagenorhynchus* had. „Nee, dat was het niet; zijn beest lag op het strand bij Kijkduin en het was een „Zwaardvis” en de kop en de vinnen waren er al af gesloopt!” Het leek me bijna uitgesloten, dat het bedoelde dier iets anders was dan een Witsnuit-dolfijn. Dus ik er op af!

Het was er een en inderdaad waren kop en vinnen verdwenen. De schedel was er echter zó keurig afgeprepareerd, dat het duidelijk was, dat hier een „vakman” aan het werk was geweest. Die kon dus vast opgespoord worden! In overleg met het Museum werd de romp geborgen. Het was al flink donker en het strand was verlaten als een woestijn, toen ik met de schelpenvisser plus paard en wagen bij het dier arriveerde. Dit exemplaar was groter dan het eerste, nl. ongeveer 2,60 m. Het vertoonde ook duidelijk een soort van donker gekleurd zadel waarop de rugvin was ingeplant, wat bij no. 1 niet het geval was. Na vele mislukte pogingen kregen we het vrachtje op de kar.

Direkt werd achter de ontbrekende onderdelen aan gezeten. Met het resultaat, dat een vin werd gevonden. Ook de schedel werd zeer spoedig ontdekt . . . bij een leraar in de natuurlijke historie! Een oproep van Prof. Dr. H. Boschma in de Haagse Courant had succes: de enige nog ontbrekende vin van dit exemplaar kwam terecht.

Hiermee was dus het tweede ex. van *Lagenorhynchus* in twee dagen gevonden! De laatste

was nota bene dezelfde Dinsdag levend aangespoeld en had volgens ooggetuigen op het strand liggen spartelen. Ook dit ex. was direct van zijn lever beroofd. Men kan zich dus voorstellen in welke toestand ik de romp aantrof!

Lagenorhynchus albirostris Gray is op onze kust een zeer zeldzame verschijning. Van Deinse (1931) vermeldt in totaal vijf strandingsgevallen in de jaren 1886, 1887, 1903, 1918 en 1929. Hierbij was één wijfje met een foetus, dat echter door brand verloren ging en één levend ex., dat nog niet overleden was, toen het in het Museum in Leiden arriveerde! Het dier was bij

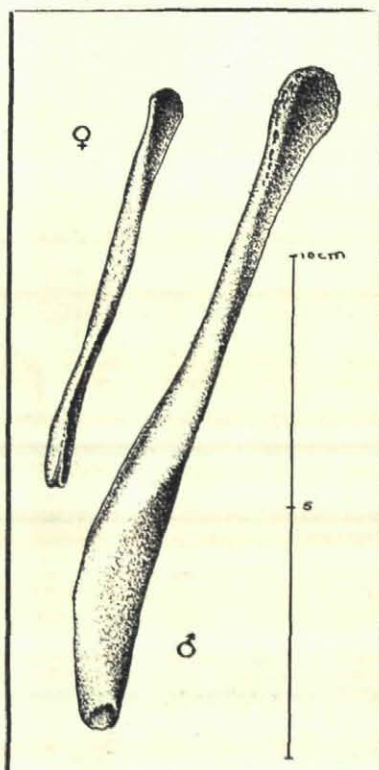

Fig. 3. De linker bekkenhelft, ventraal gezien, van het Katwijkse (♀) en het Kijkduinse exemplaar (♂). De voorzijde ligt boven in de figuur.

soort regel is. De skelet-lengten waren resp. 2,15 à 2,20 m (wanneer we voor het ontbrekende staartstuk 25 à 30 cm rekenen) en 2,60 m, gemeten langs het skelet. Harmer noemt als grootste lengte ruim drie meter! Hij meent echter, dat een dergelijke lengte meestal niet bereikt wordt. Bij zeer vele gestrande ex., die nog een eind beneden deze maat bleven, vond hij namelijk ziekteverschijnselen, voornamelijk kaakabscessen, die duidelijk als ouderdomsverschijnselen waren op te vatten. Bij deze twee dieren, was van dergelijke afwijkingen geen sprake. Het verschil der beide geslachten kwam ook heel sterk tot uiting in de mate van reductie van het bekken. Van Deinse heeft, vooral voor de Bruinvis, reeds op dit verschil, dat samenhangt met de functie, die het bekken bij het mannelijke dier heeft als aanhechtingsbasis voor spieren van het copulatie-orgaan, gewezen. Bij deze twee dieren was het verschil al héél groot: terwijl bij het mannetje een, voor Cetaceëen, behoorlijk ontwikkeld bekken aanwezig was, werden bij het wijfje slechts twee

Noordwijk gestrand. Ook noemt Van Deinse enkele waarnemingen van deze soort in onze kustwateren. Later werd nog een ex. gevonden op Terschelling (1936). De strandingsdata zijn regelmatig over het hele jaar verdeeld. Een geringe concentratie in de wintermaanden valt wellicht te constateren. Het aantal gestrande ex. is echter te gering dan dat men daar grote waarde aan kan hechten.

Op de Engelse kust zijn strandingen van deze soort minder zeldzaam. Harmer (1927) vermeldt niet minder dan dertig waarnemingen in de jaren 1913—1926! Overigens krijgt men de indruk, dat in die periode *L. albirostris* relatief veel op de Engelse kust aanspoelde, want qua frequentie komt hij dan op de derde plaats, terwijl hij in de jaren 1926—1931 (Fraser, 1934) veel lager in de frequentielijst komt te staan. De strandingen zijn ook daar gelijk over het hele jaar verdeeld en uit de strandingsplaatsen in verband met de data blijkt een duidelijke trek naar het N. in de Noordzee gedurende de zomer.

Deze soort houdt zich ook in het Zuidelijk deel van de Noordzee op in vrij kleine troepjes. Ter hoogte van Doggersbank wordt hij wel eens waargenomen. Het is een typisch noordelijke soort, die voor de Noorse kust in geweldige kudde's van honderden exemplaren achter haring, makreel en dergelijke vissoorten aan zit (Fraser, 1937). Het gebied van de Witsnuit-dolfijn rijkt van Straat Davis tot in de Noordzee. Een enkele maal werd hij in de Oostzee gesignaleerd.

Onze twee exemplaren, respectievelijk het zevende en achtste van ons strand, waren een wijfje en een mannetje. Geen van beide ex. was geheel volgroeid, de werveluitsteeksels waren gedeeltelijk nog niet verbeend. Het wijfje (Katwijk-Wass. slag) was een stuk kleiner, iets, wat bij deze

kleine beenstaafjes aangetroffen. (Fig. 3). Het aantal wervels varieert bij deze soort tussen 91 en 94. Dit is het hoogste aantal bij éinig zoogdier gevonden! Fig. 2 geeft een denkbeeld van het geweldige aantal wervels.

Ik mag niet verhelten, dat het vlees van het Kijkduinse dier, nadat het van de 1,5 à 2 cm-dikke speklaag, die het gehele dier omhulde ontdaan was, op verschillende wijzen toe bereid, zeer smakelijk was!

Het blijft altijd een wonderlijk verschijnsel dergelijke, schijnbaar niets mankerende dieren te zien stranden bij het kalmste weer. Vooral in dit geval, waar het twee dieren betreft, die zeker niet oud zijn, valt dat op. Het lijdt geen twijfel, dat beide exemplaren tot éénzelfde troepje behoord hebben. Hoe was het mogelijk, dat ze het strand opzwommen? Was het door „honger-uitputting”? (De magen waren volkomen leeg.) Dat is een vraag, die nog wel lang onbeantwoord zal blijven.

Deze ganse historie heeft ons weer eens zeer duidelijk voor ogen gesteld, hoe buitengewoon betreurenswaardig het is, dat er in ons land ten aanzien van gestrande Cetacea geen bepalingen bestaan, die het onmogelijk maken, dat veel kostelijk materiaal voor wetenschappelijk onderzoek verloren gaat. Tot nu toe is het in het uitzicht stellen van een flinke beloning voor de melding van een gave „grote vis” het enige „redmiddel”.

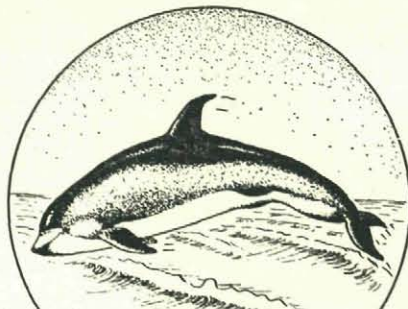
Ditmaal spoelden er twee ongeschonden exemplaren van een zeer zeldzame soort aan. En hoewel dat op niet al te grote afstand van Leiden gebeurde, is het niet dan met veel „kunst ende vliegwerck” gelukt althans één skelet volledig voor de collectie van het Museum te verwerven. Dat is toch al héél zonde!

Het zal nog vele hoofdbrekens kosten om zodanige maatregelen te treffen, dat voorkomen kan worden, dat het strand-bewandelende deel van onze natie, dat, hoe heterogeen ook (van „beroepsstrandjutters” tot jeugdige natuurliefhebbers en zelfs leraren in de plant- en dierkunde toe!), uiterst effectief samenwerkt bij het ontijdig en onvakkundig demonteren van vele zeldzaamheden, zich vergrijpt aan wetenschappelijk belangrijk materiaal. Het is te hopen, dat in de toekomst alle „strandjutters”, van welke categorie dan ook, hun gastronomische-, onderzoeks- of verzamellusten weten te beteugelen en eerst de daarvoor bestaande wetenschappelijke instanties op de hoogte stellen!

Ik wil niet eindigen alvorens mijn dank te betuigen aan Prof. Dr. H. Boschma, die mij welwillend toestond bijgaande foto's, welke door den Heer Cornet voor het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie werden vervaardigd, te publiceren. Ook mijn hartelijke dank aan Dr. G. C. A. Junge, die mij alle verlangde inlichtingen verschafte.

Den Haag, Maart 1941.

P. H. CREUTZBERG.

NAAR TENNISON UIT "GIANT FISHES, WHALES AND DOLPHINS"

GERAADPLEEGDE LITTERATUUR:

- DEINSE, A. B. VAN, 1931. De fossiele en recente Cetacea van Nederland.
FRASER, F. C., 1934. Report on Cetacea, Brit. Mus. 11.
FRASER, J. R. and F. C. NORMAN, 1937. Giant fishes, whales and dolphins.
HARMER, S. F., 1927. Report on Cetacea, Brit. Mus. 10.